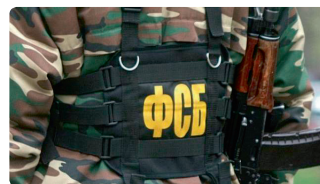

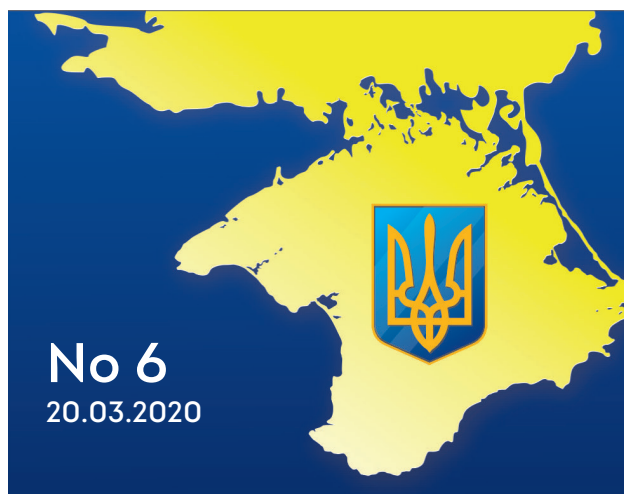
АКЦІЯ СОЛІДАРНОСТІ З КРИМЧАНАМИ

→ 3

ЩЕ РАЗ ПРО СПРАВИ «ДИВЕРСАНТІВ»

→ 4

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА УКРАЇНСЬКА ГАЗЕТА

№ 6
20.03.2020

літературно-художня, публіцистична

ШІСТЬ РОКІВ ОКУПАЦІЇ: ЧИ ВТРАТИЛИ МИ КРИМ?

НАГОЛОС

Які чинники сприяли тому, що у XXI столітті було порушено територіальну цілісність незалежної держави в центрі Європи? Завдяки чому й кому Росії вдалося захопити Крим 2014 року? Чи безповоротно втратила Україна півострів за шість років російської окупації? На ці та інші запитання шукали відповіді учасники зустрічі зі свідками російської анексії Криму 2014 року, що відбулася 29 лютого в Національному музеї історії України.

ІГОР СВІТЛИЧАНИН

Своїми розповідями і думками з присутніми на заході поділилися: Андрій Щекун, співкоординатор руху «Євромайдан-Крим»; Володимир Балух, український громадський активіст Криму, політв'язень кремлівського режиму; Ільмі Умеров, заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу; журналістки Анна Андрієвська та Олена Халімон; Ігор Чайка, журналіст, режисер, голова Незалежної медіа-профспілки України (2016-2019).

Андрій Щекун, розпочавши розмову, зазначив, що однією з основних причин того, що РФ захопила український півострів у 2014 році, була бездіяльність центральних органів державної влади, які не підтримували тривалий час ані Меджліс кримськотатарського народу, ані проукраїнські громадські інституції, котрі фактично залишилися сам на сам з проросійськими організаціями, що відкрито фінансувалися Росією. Ще однією причиною того, що

ФОТО З ВІДЕОКИН ДЖЕРЕЛ

Росія поспішала захопити Крим, на думку Андрія Щекун, було поступове зростання проукраїнськи налаштованого населення. Так, на момент 2004 року, на виборах Президента України, Крим дав приблизно 14% на користь Віктора Ющенка, у 2012 році на виборах до Верховної Ради України було вже 20-23% на користь проукраїнських представників до парламенту. Тобто з кожним роком збільшувалася кількість проукраїнського населення. «Ми, учасники руху «Євромайдан-Крим», у 2014 році фактично були свідками такого своєрідного вибуху, коли у вихідні вулицями Сімферополя йшла колона людей, що скандували: «Слава Україні!». За всі понад 20 років від моменту здобуття Україною незалежності такого ми ніколи не бачили. І ця єдність справді підняла досить великий пласт підтримки України в Криму», – підкреслив Андрій Щекун.

Далі слово мав активний учасник подій того часу в захисті територіальної цілісності України, заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу Ільмі Умеров: «Головне недопрацювання або помилка української влади було не в період 2014 року чи після, а в період до цього часу, тобто ще 20 років тому. Недостатньо приділялось уваги Криму. Фактично Крим не був українським чи проукраїнським. Я, будучи в уряді чи у Верховній Раді АРК, часом виглядав як біла ворона зі своєю проукраїнською позицією». Пан Умеров підкреслив, що у лютому 2014 року, після втечі Януковича, коли Росія прийняла, за словами Путіна, рішення забирати Крим, саме в цей період нова українська влада виявилася великою мірою неспроможною, і Крим фактично було здано без спротиву. Єдиним спротивом, як стверджує Ільмі Умеров, були мітинги,

які проводив Меджліс кримськотатарського народу спільно з проукраїнськими організаціями, такі як мітинг 26 лютого, потім пікети біля військових частин, пікетування вздовж доріг, причому масові, численні, які показували, що в Криму немає такої проросійської єдності, як про це казав Путін і його поплічники.

Журналістка кримчанка Анна Андрієвська, яка переслідується російською владою за професійну діяльність і була внесена до списку терористів та екстремістів Росфінмоніторингу, у своєму виступі наголосила на тому, що, на жаль, за 6 років окупації питання Криму займає все менше місця в інформаційному просторі України. За даними деяких досліджень, темі Криму присвячується всього 2% телерадіоефіру України, що дуже мало і несе великі ризики. На думку Анни, та інформація, яка ще потрапляє

до нашого простору, є трохи спотвореною, тобто, з одного боку, українські медіа показують, що в Криму все погано, там одні репресії, одні зрадники, з іншого, – що там лише військові та військова техніка і більше нічого. «Насправді ж там відбувається дуже різнобарвне життя, звісно, там є потужний кримськотатарський рух, люди, які намагаються чинити спротив або ж надавати допомогу тим, до кого шодня приходять силовики. Все це є дуже важливим як для сприйняття українським суспільством, так і взагалі світовим суспільством, адже тільки завдяки тим акціям спротиву, які відбувалися у Криму в 2014-му, світу вдалося донести інформацію, що Крим не є російським регіоном, що люди не йшли туди добровільно», – підкреслила Анна Андрієвська.

→ 2

РЕАКЦІЯ

УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛЬМ «ЧЕРКАСИ» ДАСТЬ ФОРУ ЗАХІДНИМ КІНОСТРІЧКАМ

8

ШІСТЬ РОКІВ ОКУПАЦІЇ: ЧИ ВТРАТИЛИ МИ КРИМ?

НАГОЛОС

→ **1** Натомість повернення окупованих територій, як зазначила Анна, має починатися з повернення правди про окуповану територію, і дуже важливо, щоб ця правда дійшла до людей і, можливо, ті міфи, які сьогодні штучно створені й лунають в інформаційному просторі, будуть подолані. Люди мають знати, що це було зухвале захоплення, спецоперація, а не вільне волевиявлення кримчан. Саме з цією метою, – щоби світ знав більше про події в Криму 2014 року, – журналістки Анна Андрієвська та Олена Халімон видали вже дві книги, які й були презентовані на заході: збірники спогадів кримчан про окупацію Криму Російською Федерацією у 2014 році – «Люди «сірої зони». Свідки російської анексії Криму» та «Книга свідчень. Анатомія російської анексії Криму». У цих збірниках понад півсотні оповідей спростовують міфи про те, що анексія півострова була безкровною і що «кримчани не намагалися чинити опір, а добровільно обрали Росію».

Олена Халімон, авторка та редакторка кримських проектів, які висвітлюють репресії проти кримчан, своєю чергою, додала, що, аналізуючи події 2014 року, вона зрозуміла один момент: окупацію Криму забезпечувала зброя і пропаганда. Саме про це авторки і пишуть у другій книзі, висвітлюючи всі ті міфи, фейки і факти пропаганди, які вдалося зафіксувати у ЗМІ, в Інтернеті, де вони поширювалися.

Про свою історію «стосунків» з російським окупантом розпо-

ФОТО З ВИДАННЯ «КНИЖКА РОКУ»

вів звільнений з російського полону у вересні 2019 року в рамках обміну між Україною і РФ кримський активіст Володимир Балух: «Моя історія – це свідчення того, як окупант боїться правди, особливо законної правди, що Крим – це Україна, і український прапор на території півострова є законним, саме моя історія свідчить про те, наскільки для них важливим є знищення будь-якого нагадування про Україну. Бо ті ресурси, які вони застосували, щоб знищити оцей український прапор над простою сільською хатою десь у глушині Криму, просто вражають».

Під час заходу відбувся показ документального фільму режисера Ігоря Чайки «Острів Крим.

Дежавю». Перед початком показу автор розповів, що цей фільм мав з'явитися ще у 2010 році: «Я тоді дуже часто бував у Криму і бачив отой махровий розгул російської пропаганди, всі ці проросійські настрої, якими Крим був, на жаль, пронизаний і підтримувався Кремлем. Уже тоді було очевидно, що Росія рано чи пізно захопить півострів, і лише українська влада не хотіла цього бачити. На жаль, у 2010 році фільм, у якому ми хотіли показати всю ту небезпеку, яка суне на Україну, нам не вдалося зробити, і лише в 2014 році, після усіх цих подій, фільм вдалося закінчити». На думку пана Ігоря, при повному ігноруванні тодішньої українською владою того, що від-

бувалося в Криму, сталося те, що сталося.

На тому, що цей документальний фільм треба показувати по всій Україні, після перегляду наголосив відомий кримський вчений Петро Вольвач, адже, на його думку, тут є відповідь, чому ми втратили Крим: як неукраїнська за своєю суттю влада України здавала Крим протягом багатьох років.

Наприкінці зустрічі всі її учасники зійшлися на думці, що для повернення правди про ті події дуже важливо вимагати правдиву інформацію від влади, аби зрозуміти, хто і що стали причиною цього злочину, чому кримчан не захистили. «За 6 ро-

Володимир Балух: «Моя історія – це свідчення того, як окупант боїться правди, особливо законної правди, що Крим – це Україна, і український прапор на території півострова є законним, саме моя історія свідчить про те, наскільки для них важливим є знищення будь-якого нагадування про Україну. Бо ті ресурси, які вони застосували, щоб знищити оцей український прапор над простою сільською хатою десь у глушині Криму, просто вражають».

ків окупації Криму, – зазначила Анна Андрієвська, – накопичилося дуже багато запитань, насамперед до влади, адже, наприклад, досі ніхто достеменно не знає, чи були дані накази українським військовим у Криму оборонятися. Ті з них, хто «вийшов» на материк, казали, що наказів згори не було, натомість деякі українські генерали стверджують, що накази таки були, але військові у Криму начебто їх не виконали. І от уже 6 років ми до кінця не знаємо, що насправді відбувалося».

Проте найголовніше, на думку Володимира Балуха, – покарати винних, бо кожне непокаране зло продукує наступне, і ми отримали ситуацію 2014 року саме тому, що ніхто не був покараний за «мешковщину», за події на Тузлі, за розгул російського сепаратизму в 1990-ті у Криму.

ВПЕРШЕ У РЕЙТИНГУ «КНИЖКА РОКУ» – ВИДАННЯ ПРО СПРОБУ АНЕКСІЇ КРИМУ

ВИЗНАННЯ

Українське видання «Книга свідчень. Анатомія російської анексії Криму» внесено до короткого листа всеукраїнського літературного рейтингу «Книжка року»-2020.

СВІТЛАНА ПОПАДЮК

Як повідомляють організатори, авторський проект українських журналісток Анни Андрієвської та Олени Халімон представлений у підномінації «Обрії», де зібрані «книжки від тих, хто творить і творить наше сьогодні, і для тих, хто прагне розібратися у залаштункових інтригах».

Видання потрапило до короткого списку із семи книжок підномінації, на яку номінувалося 45 ви-

ФОТО З ВИДАННЯ «КНИЖКА РОКУ»

дань. Таким чином, уперше книга про спробу анексії Криму увійшла до провідного українського книжкового конкурсу та посіла у ньому одну з лідируючих позицій.

Книга побачила світ у травні 2019 року у співпраці авторок з видавництвом «Критика». До неї включені свідчення кримчан про збройне захоплення півострова російською армією, репресії російської влади та силових структур, які розгорну-

лися там з 2014 року, методи впливу російських спецслужб на місцевих мешканців і правозахисний рух, який намагається «виживати» в цих непростих умовах.

Авторки також досліджують історію творення міфів російської пропаганди, якими російські ЗМІ переконували кримчан «приєднуватися» до Росії навесні 2014 року й якими тепер Кремль виправдовує захоплення українського пів-

острова. «Ключові тези, які тоді поширювала російська пропаганда, ідентичні тим, які свого часу створювала радянська влада. Цим міфам уже більше 70 років, але вони настільки укріпились у свідомості людей, що досі залишаються актуальними, породжують забуті примарні страхи та впливають на хід геополітичних процесів у світі», – підкреслює Анна Андрієвська.

Авторки зазначають, що поява «Книги свідчень» у рейтингу «Книжка року» напередодні чергової річниці російської анексії півострова є важливим приводом нагадати українській владі і суспільству про кримських політ'язнів та усіх, хто в Криму очікує на його повернення під контроль України.

«Так сталося, що церемонія нагородження переможців рейтингу збігається з шостою річницею спроби анексії Криму країною-агресором – Російською Федерацією. У своїй книжці ми пишемо про людей, які борються

і чинять опір російській окупації у надважких і небезпечних умовах. Уже шість років ці люди очікують повернення України. І поява нашої книги в авторитетному книжковому рейтингу є хорошим способом нагадати про цих людей і про наш український півострів. Нагадати про необхідність його повернення під контроль України», – зазначає Олена Халімон.

Рейтинг «Книжка року» з 1999 року щорічно визначає кращі українські книжки, видані вітчизняними видавцями самостійно або у співпраці з іноземними партнерами. Експертами рейтингу є провідні книгознавці, критики, відомі письменники, журналісти, редактори популярних періодичних видань та ін. В рамках конкурсу вони обирають книги у семи номінаціях: «Хрестоматія», «Красне письменство», «Софія», «Обрії», «Минувшина», «Дитяче свято» та «Візитівка».

АКЦІЯ СОЛІДАРНОСТІ З КРИМЧАНАМИ

9 березня в київському парку ім. Тараса Шевченка, неподалік монумента Українському Пророкові, кримські переселенці, колишні політв'язні, правозахисники та державні службовці висловили підтримку кримчанам, які борються проти тимчасової окупації півострова.

ГЕОРГІЙ ЛУК'ЯНЧУК

За словами організаторів, кримчани щороку 9 березня, саме у день народження Тараса Шевченка, демонструють свою солідарність і підтримку незалежності України. Вони виходять з національною символікою та тримають плакати з назвами міст у Криму та транспаранти з написами: «Крим – це Україна», «Ми з вами! Крим – Україна», «Crimea is Ukraine». Такі акції проходять уже шість років

Учасники Акції солідарності з кримчанами у Києві 9 березня 2020 року

поспіль – з часу підступної окупації путінською РФ українського Криму.

«Ми маємо шість років окупації Криму. Також це шість років спротиву. Це демонструють всі активісти, які приходять на акції протесту. Спротив буде доти, доки Крим не повернеться до України», – заявив під час акції Андрій Щекун, співкоординатор руху «Євромайдан-Крим».

Організатори акції нагадують усім українцям, яким пощастило жити на неокупованій території Української держави, що для українських громадян у Криму вкрай

важлива підтримка як суспільства, так і держави. Адже на півострові залишається багато людей, які підтримують незалежну Україну, намагаються зберегти українську мову та культуру. У такий спосіб вони чинять ненасильницький спротив російській окупації. «В окупації бути українцем набагато важче, ніж сьогодні в Києві. Ми хочемо цією акцією підтримати тих, хто там лишається. Без таких людей ми не повернемо Крим», – сказала голова Кримської правозахисної групи Ольга Скрипник.

Ось уже шість років Росія докладає зусиль, щоби змінити іден-

тичність мешканців півострова. За словами голови Центру прав людини ZMINA Тетяни Печончик, аби стерти українську ідентичність на півострові, Росія обмежила свободу слова, водночас постійно культивує мову ворожнечі щодо кримських татар та українців. Правозахисниця навила справу Українського культурного центру в Сімферополі як приклад придушення української ідентичності. Українські правозахисники переконані, що одним зі стратегічних напрямів роботи України має стати протидія мілітаризації освіти на півострові.

У рамках своєї «кампанії» зі зміни свідомості та ідентичності Росія привносить воєнний аспект у навчальний процес кримських шкіл. Про це розповіла очільниця Центру громадянської освіти «Альменда» Валентина Потапова. Натомість, за її словами, Росія створює свої маріонеткові організації, щоб на міжнародних майданчиках робити ілюзію відсутності проблем з українською ідентичністю в Криму. Українські

правозахисники нагадали також про політику переслідування цивільного населення на півострові з боку Росії та назвали такі дії російської влади воєнним злочином, про який повідомлено в Міжнародний кримінальний суд: наразі щонайменше 90 громадян України перебувають в ув'язненні в Криму з політичних та релігійних мотивів.

Представник Кримської контактної групи з прав людини Абдурешит Джеппаров нагадав, що наразі Росія реалізує політику витіснення з півострова нелояльного до неї населення. Натомість вона завоює своїх громадян з території РФ – таких вже майже півмільйона!

Серед учасників дійства були і колишні політв'язні Кремля – Олег Сенцов та Ісмаїл Рамазанов... «Ми боролися за нашу Україну. Сили були не рівні. Але я впевнений, що ми повернемо наш Крим. Тому що ми маємо багато прихильників у Криму, які пам'ятають, що це – Україна. Це переважно кримські татари та патріоти України», – заявив Олег Сенцов.

ПОНАД 300 ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ ЗАФІКСОВАНО ЗА РОКИ ОКУПАЦІЇ КРИМУ

21 лютого 2020 року в Укрінформі презентували інформаційно-аналітичну доповідь про переслідування журналістів і блогерів за весь період окупації Криму.

ГЕОРГІЙ ЛУК'ЯНЧУК

У доповіді використано інформацію моніторингу Центру прав людини ZMINA і Кримської правозахисної групи про ситуацію зі свободою слова в Криму з кінця лютого 2014 року, початку фактичної окупації Криму, до вересня 2019-го. Ірина Седова, дослідниця Кримської правозахисної групи, журналістка-розслідувачка Тетяна Рихтун та голова Центру прав людини ZMINA Тетяна Печончик доповіли громадськості про стан справ зі свободою слова в окупованому РФ Криму.

З початку вторгнення Росії до Криму на півострові почався масштабний процес згорання свободи слова. Для цього використовувалося законодавство РФ про протидію екстремістській діяльності, притягнення до кримінальної відповідальності за заклики до сепаратизму, адміні-

стративне переслідування журналістів, свавільні затримання, фізичні напади, погрози, ліквідація незалежних ЗМІ, блокування альтернативних джерел інформації.

За шість років окупації Криму автори доповіді зібрали понад 300 фактів переслідувань журналістів і блогерів на півострові з боку представників окупаці-

йної влади й силових структур. Журналісти та блогери, які були не згодні з окупацією, стали жертвами кримінального та адміністративного переслідування. Стосовно чотирьох осіб було порушено кримінальні справи через публікації, де стверджувалося, що Крим належить Україні. Усього ж відомо про щонайменше 11 кримінальних справ, які мають ознаки політично мотивованого кримінального переслідування за свободу слова. Зокрема, стосовно кримськотатарських громадянських журналістів, які ув'язнені за свою діяльність щодо висвітлення політично мотивованих процесів над мусульманами.

Крім того, окупаційна влада порушила 13 адміністративних справ, щоб покарати людей за висловлення своїх поглядів. Це адміністративні арешти від трьох до десяти діб і штрафи в розмірі від 500 до 15 000 рублів. Також відомо як мінімум про 47 випадків свавільних затримань. За майже шість років моніторингу правозахисники зареєстрували понад 80 випадків повної заборони на проведення фото- і відеозйомки та щонайменше вісім випадків відмови в доступі до публічної інформації. Незалежна журналістика була майже повністю знищена на півострові протягом перших трьох років окупації Росією. Після цього

посилилися переслідування активістів, які поширювали в соціальних мережах проукраїнські та критичні матеріали. Збільшився також тиск на стримерів та інших учасників громадської ініціативи «Кримська солідарність», яка висвітлює політично мотивовані справи і публікує в Інтернеті тематичні фото- і відеоматеріали.

Протиправні дії окупаційної влади в Криму призводять до знищення плюралізму думок і фактичної заміни незалежних ЗМІ джерелами російської пропаганди. Також правозахисники протягом останніх кількох років систематично фіксують незаконне блокування в Криму українських онлайн-медіа та FM-радіостанцій. Цими дискримінаційними практиками кримчан позбавляють можливості отримувати інформацію про Україну і порушення у сфері прав людини в Криму. Підконтрольні Кремлю російські ЗМІ приховують більшість таких фактів від мешканців півострова. Своїми діями щодо обмеження свободи висловлення думок у Криму РФ порушує цілу низку міжнародних стандартів. Частина із задокументованої інформації буде використано в подальшому розслідуванні правозахисників, яке готується для подання в Міжнародний кримінальний суд у м. Гаага.

ЩЕ РАЗ ПРО СПРАВИ «ДИВЕРСАНТІВ»

ЖЕРТВИ РЕЖИМУ

Чомусь багато хто вважає, що путінські «ввічливі люди» здійснили безкровне захоплення Криму. Але це не так. Спочатку вони вбили прапорщика Збройних Сил України Сергія Кокуріна. Потім застрелили майора Станіслава Карачевського. Просто так, бо не сподобався.

ПАВЛО ЛАКІЙЧУК,
КЕРІВНИК БЕЗПЕКОВИХ
ПРОГРАМ ЦЕНТРУ ГЛОБА-
ЛИСТИКИ «СТРАТЕГІЯ XXI»

В середині травня 2014 року стало відомо про затримання ФСБ у Сімферополі режисера Олега Сенцова і ще трьох кримчан – Олександра Кольченка, Геннадія Афанасьєва та Олексія Чирнія. За версією феєсбешників, Сенцов організував «диверсійно-терористичну групу «Правого сектора», яка нібито планувала влаштувати в Сімферополі вибухи біля Вічного вогню та пам'ятника Леніну, а також підпалалила будівлі шойно створеного осередку партії «Єдина Росія» та громадської організації «Російська громада Криму».

Севастопольський Центр сприяння вивченню геополітичних проблем і євроатлантичного співробітництва Чорноморського регіону «Номос», який у 2013 році відзначив своє десятиріччя, припинив роботу. Ми були одностайними в тому, що переєстрація центру за законодавством країни-окупанта для нас неможлива з принципових міркувань: Севастополь і Крим – це Україна!

Усі ми стали перед вибором – лишатись в окупації чи виїхати «на материк». В перші дні червня 2014-го я зробив свій вибір і поїхав «на материк» – залишатись в окупації для мене було неможливим. Але для корінних севастопольців, кримчан такого вибору не було, оскільки вони місцеві. Тому в Севастополі залишились друзі, колеги по роботі в «Номосі» і журналі «Чорноморська безпека» – Дмитро Штибліков та Олексій Бессарабов, а також колишні офіцери ВМС України, такі як Володимир Дудка.

Аналітичний Центр «Номос» у Севастополі був заснований 2003 року групою ентузіастів – колишніх держслужбовців та офіцерів ВМС України – з метою сприяння експертам, вченим, журналістам та політикам у вивченні геополітичних та безпе-

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

Володимир ДУДКА біля корабля «Сімферополь» ВМС України

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

Обкладинка першого номера журналу «Чорноморська безпека», 2005 р.

Це було єдине видання в Чорноморському регіоні, яке на системній основі здійснювало моніторинг та аналіз безпекового середовища не лише Чорномор'я, але й Південного Кавказу, Каспію, Східного Середземномор'я та Близького Сходу. Експерти центру не тільки відстежували порушення Чорноморським флотом РФ українсько-російських угод про статус та умови його перебування на території України, а й робили аналіз російських військово-політичних тенденцій та прогнози розвитку військово-політичної обстановки в регіоні.

що діє тільки в інтересах кремлівських господарів, а їхня мета – тримати кримчан у страху і покорі...

Коли у серпні 2016 року росіяни затримали іншу четвірку «українських диверсантів» – Євгена Панова, Андрія Захтея, Володимира Присіча і Редвана Сулейманова, стало зрозуміло, що «полювання на відьом» на окупованих територіях – це не разова акція російських спецслужб, а спрямована довгострокова стратегія. І що мішенями для їхньої брудної гри є небадьдужі кримчани, патріоти, що не прийняли анексію, громадські діячі, журналісти, колишні офіцери Військово-Морських сил України, які потрапили «на олівець» до російських спецслужб ще в довоєнний час.

Так і сталося. Дмитро Штибліков ще в 2008 році зробив аналіз політичного курсу РФ після серпневого вторгнення в Грузію. В журналі «Чорноморська безпека» він надрукував статтю з промовистою назвою «Російсько-грузинський конфлікт. Наступна – Україна?». Олексій Бессарабов у своїй роботі для Центру Разумкова в 2011 році писав: «Сьогодні Росія не застосує військово-політичного тиску на Україну, надаючи перевагу захопленню її стратегічних активів та економічному поглинанню... Такий перебіг подій не виключає ймовірності переростання ситуації в конфліктну, в т.ч. із застосуванням сили. Одним із небажаних гіпотетичних сценаріїв ескалації напруженості може бути послідовність таких дій:

– розширення в регіонах України, зокрема у Криму, кола прихильників ідей «руського мира», поширення російського громадянства, пряма підтримка Російською державою проросійськи налаштованих політичних сил, рухів, радикально та екстремістськи налаштованих

кових проблем Чорноморського регіону. Надалі, під впливом процесу приєднання до ЄС та НАТО чорноморських країн, до сфери інтересів «Номосу» увійшли питання європейського та євроатлантичного співробітництва, а географія досліджень поширилася і на Каспійський регіон після ініціювання Брюсселем Східного Партнерства.

Протягом восьми років у часописі «Чорноморська безпека», який з 2005 року став видавати центр, друкувались статті українських та іноземних експертів з Естонії, Молдови, Грузії, Азербайджану, Вірменії, Туреччини, Франції, Великобританії, а також Росії. Це було єдине видання в Чорноморському регіоні, яке на системній основі здійснювало моніторинг та аналіз безпекового середовища не лише Чорномор'я, але й Південного Кавказу, Каспію, Східного Середземномор'я та Близького Сходу. Експерти центру не тільки відстежували порушення Чорноморським флотом РФ українсько-російських угод про статус та умови його перебування на території України, а й робили аналіз російських військово-політичних тенденцій та прогнози розвитку військово-політичної обстановки в регіоні.

* * *

Вирок першої четвірки «кримських диверсантів» відбувся через рік, у 2015-му. Геннадій Афанасьєв і Олексій Чирній отримали по сім років, Олександр Кольченко – десять, а Олега Сенцова засудили на двадцять років колонії суворого режиму. Жодні свідчення про непричетність четвірки до інкримінованих їм «злочинів», апеляції світової спільноти і міжнародних організацій результату не дали. Російська «феміда» на окупованих територіях чітко показала,

організацій, проведення агресивних інформаційних кампаній;

– використання політичних, економічних, релігійних важелів впливу з метою примусення української влади до поступок у передачі Росії українських активів, включно зі стратегічними оборонними компаніями та підприємствами, – «добровільно» або у відповідь на «розв'язання» штучно створених кризових ситуацій в окремих секторах;

– провокування загострення ситуації в окремих регіонах, ініціювання звернень до російської влади з приводу захисту співвітчизників, проголошення незалежності або приєднання до Росії – у разі, якщо спротив російським намірам з боку української влади або опозиційних політичних сил і рухів набуває системних ознак, а доступ до українських активів у легальні або напівлегальні способи стає надто складним або неможливим;

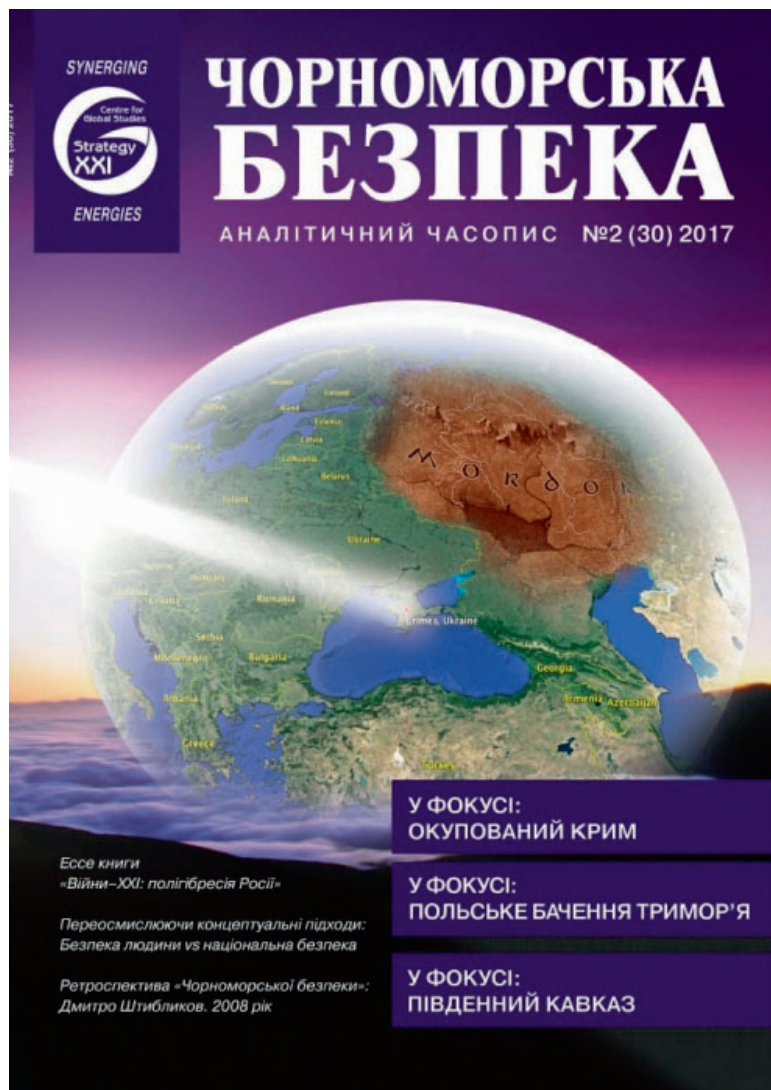
– ініціювання Росією створення (або допомога у створенні) неформальних місцевих воєнізованих формувань, застосування російських ЗС для захисту співвітчизників, утворення «незалежних територій» і надання їм гарантій недоторканності через російську військову присутність – у разі, якщо відокремлення певних регіонів у мирний спосіб домогтися не вдалося».

Фактично Олексій передбачив сценарій російської агресії проти України за 3 роки до його початку за обставин, коли Москва реалізувала сценарій аншлюсу, схилиючи до нього лояльний собі режим Януковича у Києві.

А в 2012-му з'явився фундаментальний аналіз Дмитра Штиблікова «Хотят ли русские войны?», в якому він дійшов висновку, що характер роботи російської військової машини спрямований на агресію проти сусідів. Ба більше, Україна ймовірно невдовзі стане її мішенню. Російські спецслужби такого не прощають...

* * *

Біда, коли навіть її очікуєш, приходить несподівано. У довоєнний час дату 9 листопада я сприймав хіба що як «день народження Штиблікова, день другий». Дмитро Штибліков – мій друг і колега по «Номосу», керівник міжнародних програм центру, заступник головного редактора часопису «Чорноморська безпека». Але 9 листопада 2016-го з'явилося повідомлення ФСБ, що «диверсійно-терористична група Мінборони України, яка готувала диверсії на військових об'єктах Криму, затримана в Севастопо-

Журнал «Чорноморська безпека»

Олексій БЕССАРАБОВ

Дмитро ШТИБЛІКОВ

лі». Ця група – це Дмитро Штибліков, Олексій Бессарабов, теж заступник головного редактора журналу «Чорноморська безпека», та Володимир Дудка – наш спільний друг, відставний капітан 2 рангу, свого часу командир корабля управління «Сімферополь» ВМС України. Хлопці збирались у той день відсвяткувати, як зазвичай,

день народження Дмитра. Не склалося... Я багато разів передивлявся так звану «оперативну зйомку ФСБ», яку виклали російські пропагандистські канали, де мої друзі «зізнавались» у роботі на українську розвідку та підготовці «диверсій», і не впізнавав їх. Способи і методи «роботи з матеріалом» ЧК-ГПУ-НКВД-КДБ у російському ФСБ

залишились незмінними. Жорстокими і безжальними.

Тож варто розповісти про моїх друзів і колег по минулому, довоєнному життю в Севастополі. Діма Штибліков народився 8 листопада 1970 року в Росії, під Читою. Пізніше родина Штиблікових переїхала до Криму, який і став рідним для Дмитра. Жив з мамою в Євпаторії, навчався у восьмій школі разом з майбутньою дружиною Оленою. Після школи обрав кар'єру військового – закінчив Київське вище загальновійськове командне училище. Після закінчення училища був призначений у новосформований 32-й армійський корпус у Криму. На території півострова пройшла його скороминуща військова служба. У 2004 році звільнився з лав Збройних сил за станом здоров'я – Дмитро зазнав важкого поранення, коли солдат-новобранець не повністю здійснив постріл з гранатомета... Дмитрові, як командир, довелося розряджати зброю. Боеприпас вибухнув у нього в руках. Дмитро дивом залишився живим, але став інвалідом з пробитою головою, осколком під серцем і знівченою рукою. Постало питання – що робити далі, як влаштувати цивільне життя? Таке ж питання постало і перед іншими друзями-севастопольцями – хто закінчив або військову, або державну службу, хто шукав точку докладання зусиль, щоб жити далі. Так виник Центр «Номос».

Аналітика була талантом Штиблікова. Він став працювати військовим експертом, потім став керівником міжнародних програм. Активно публікувався в українських, російських і західних виданнях. Працював над науковими статтями про міжнародно-правові аспекти боротьби з тероризмом, брав участь у конференціях в Україні та Росії, країнах Південного Кавказу. З Дмитром, а також іншими колегами ми разом ставили на ноги «Номос», видавали перші номери «Чорноморської безпеки», шукали авторів, самі писали, редагували, верстали...

Олексія Бессарабова я пам'ятаю ще курсантом Севастопольського військово-морського інституту імені Нахімова. Він – 1999 року випуску. Служив в Одесі, в Західному районі, потім у Севастополі – у штабі ВМС України. Ще в Одесі почав публікуватися в журналі «Судоходство». Журналістика була його хобі, яке згодом стало професією. У 2008 році через хворобу був звільнений у запас за станом здоров'я. Військова кар'єра, про яку він мріяв, не склалася. Але він не опустив руки. Олексій закінчив Інститут журналістики Київського

А в 2012-му з'явився фундаментальний аналіз Дмитра Штиблікова «Хотят ли русские войны?», в якому він дійшов висновку, що характер роботи російської військової машини спрямований на агресію проти сусідів. Ба більше, Україна ймовірно невдовзі стане її мішенню. Російські спецслужби такого не прощають...

національного університету ім. Т. Шевченка. Ми його запросили працювати в «Номос», він погодився стати заступником головного редактора «Чорноморської безпеки». Творення часопису було йому до душі. Корінний севастополец, рід якого походить з Новгородщини, виріс у незалежній Україні, яку любив як свою Батьківщину. Після окупації вибору у нього не було – родина, мама... Як і у багатьох, хто залишився на півострові, хто чітко розумів, що відбувається навесні 2014-го. Втім, через родинні обставини змушені були залишитись на окупованому півострові. А що з роботою, за що жити родині? «Порядній людині всяка робота почесна: якщо не буде іншої – буду двірником або кочегаром», – казав Дмитро Штибліков.

Не можу не згадати ще про одну людину, третього «фігуранта» справи «кримських диверсантів», – Володимира Дудку. Він ніколи не був співробітником «Номосу» і дописувачем «Чорноморської безпеки», але читачем її був, як і дошкульно критичним рецензентом журналних публікацій. Володимир Михайлович Дудка родом з Сум. Закінчив Калінінградське вище військово-морське училище на кілька років раніше за мене, служив на Чорноморському флоті СРСР. Після розділу ЧФ СРСР перейшов до лав ВМС України – був командиром корабля. Потім, коли його рідний корабель поставили «на вічну стоянку» на судноремонтному заводі, служив у штабі ВМС. Після виходу на пенсію у 2009 році працював інженером з техніки безпеки в мобільному загоні МНС України, який здійснював розмінування Інкерманських штолень і місць боїв періоду Другої світової війни на Мекензійських горах. «Іду рятувати улюблене місто», – казав Михайлович, прямуючи щодня на небезпечні роботи в штольнях. Після анексії Криму програму розмінування було прикрито окупаційною владою. На батьківщину, в Суми, не поїхав – у Севастополі тримала родина єдиного сина Іллі, якого Володимир виховував самостійно. Весь вільний час він віддавав єдиній внучці...

Далі буде...

ПОЗИЦІЯ КРИМСЬКИХ ТАТАР СТОСОВНО НОВОГО УРЯДУ ТА ДОБРОВОЛЬЧОЇ АРМІЇ

ЯК ЦЕ БУЛО...

Продовження

Місцеві вибори до національного парламенту пройшли протягом січня – лютого 1919 р. Повну перемогу здобула партія Міллі Фірка. 345 обраних депутатів 35 належали до цієї партії і лише 10 були представниками інших лівих та правих угруповань. Як зазначала газета «Крымский вестник», «ані праві, ані крайні ліві течії не користуються симпатією серед широких верств татарського населення»¹.

ТЕТЯНА БИКОВА,
К.І.Н., НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

Відкриття Меджлісу було призначено на 1 березня 1919 р. Але 23 лютого уряд звинуватив Бюро кримськотатарського парламенту у зв'язках з Туреччиною з метою відділення Криму від Росії та створення на півострові незалежного ханату. У кримських газетах з'явилася офіційне повідомлення «Від Кримського крайового уряду»:

«Кримський уряд оголошує:

У лютому урядом були отримані повідомлення про те, що серед татарського населення в селах проводиться агітація проти призову в Добровольчу армію.

Здійсненим з цього приводу розслідуванням було встановлено таке:

1) 5 січня Бюро кримськотатарського парламенту у складі 5 осіб мало обговорення щодо призову в Добровольчу армію й ухвалило вважати, що Крайовий уряд не має права оголошувати цей призов.

2) Після того, як вийшла ця постановка, в деяких поселеннях були отримані відозви, що мали в собі заклик не давати солдатів до армії, написані татарською мовою за підписом одного з членів Бюро, які були прийняті через це татарським населенням за наказ.

Через знайдення попереднім розслідуванням таких відомостей та у зв'язку з документальними даними про переговори, які проводилися деякими політичними діячами від імені кримськотатарського народу з урядом держави, яка перебуває з Росією у стані вій-

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

Плакати Білої армії Денікіна, 1919 р.

ни (тобто Туреччиною, – авт.), і схилилися до відділення Криму від Росії та створення на території Криму незалежного ханату. Листування, що виникло проти призову в Добровольчу армію, було передане прокурору судової палати, за пропозицією якої ухвалили рішення розпочати попереднє слідство. У зв'язку зі знайденими попереднім слідством даними, постановою судового слідчого з найважливіших питань як звинувачений за статтями 108 та 158 Карного уложення притягнутий один з членів Бюро кримськотатарського парламенту*.

У зв'язку з цим були проведені обшуки та виїмки у деяких членів Бюро та в помешканнях, які займає Бюро та Директорія, згідно зі встановленим законом порядком, у присутності понятих та під наглядом осіб прокурорського нагляду. На даний час попереднє слідство триває, і до закінчення його дані, які будуть отримані, не підлягають оголошенню².

Інформація про проведені обшуки також містилася в «Огляді мусульманського руху до 1-го жовтня 1920 р.», де повідомлялося: «Кримський крайовий уряд прийняв проти «Курултаю» та «Директорії» низку репресивних заходів, проводячи обшуки та арешти найвідоміших курултаївців, таких як доктор Чапчакчи.

При обшуках були взяті зразки тих агітаційних листків з закличками проти мобілізації, які розсилалися курултаївцями по селах»³.

Становище ускладнював той факт, що обшуки та арешти проводилися владою 23 лютого – в день, коли кримськотатарський народ відзначав траурну дату: річницю з дня вбивства більшовиками муфтія Ч. Челебієва. Це викликало обурення та масові протести з боку мусульман. Бюро кримськотатарського парламенту звернулося з офіційним протестом, надрукованим 26 (13) лютого 1919 р. у газеті «Крымский вестник», в якому писало: «23 лютого ц.р. у день річниці татарського національного трауру по забитому кримському муфтію Челебієву, за розпорядженням кримського уряду у помешканнях татарського парламенту, а також у членів парламентського Бюро було проведено обшук, причому тими, хто обшукував, були переглянуті всі справи та документи, і деякі з них відібрані. Крім того, невідомо з якої причини, у деяких дирекціях національної Директорії відібрали печатки та штампеля. Обшук проводився особами, які назвали себе чинами крайового прокурорського нагляду за участі офіцера Добровольчої армії. Жодних ордерів на право обшуку та виїмки не було пред'яв-

Обшуки та арешти (а в деяких місцевостях – навіть розстріли без суду та слідства) кримських татар викликали не лише обурення з боку населення, а й призвели до зростання руху спротиву. В кримських селах стихійно почали формуватися загони самооборони, частина членів Директорії та парламенту пішла у підпілля.

лено, незважаючи на заяву Бюро, зроблену з цього приводу. Вважаючи, що такого роду обшуки і при тому без дотримання встановлених законом формальностей, у представницьких установах нації та у її обранців є ображенням нації, парламентське Бюро рішуче протестує проти проведеного насильства, яке нагадує найгірші часи самодержавного режиму, і сподівається, що знайде повну підтримку в усіх демократичних прошарках суспільства. Бюро переконане, що створюваний владою процес докаже всю злісність нападків та доносів з боку реакції, що оживає, які мали місце за останній час, на національні установи, і раз і назавжди примусить замовкнути осіб, які переслідують мету дискредитувати та придушити національний рух, що пробудився»⁴.

Подібні листи надходили до Кримського крайового уряду з різних міських та повітових осередків Мусвиконкому. 25 лютого від Бахчисарайського міського мусульманського виконавчого комітету надійшов лист з протестом, в якому зазначалося: «Бахчисарайський міський мусульманський виконавчий комітет на своєму засіданні ухвалив: протестувати проти того слизького антидемократичного шляху, на який встав Кримський крайовий уряд, за розпорядженням якого проведено обшуки, виїмки документів, штампелів і печаток у татарської національної директорії 23 лютого 1919 року. Такого огидного акту, як обшук та виїмка документів, ще й без надання ордеру на право проведення обшуку, в урядовій установі цілого народу не було навіть у найгірші часи царського режиму. Будь-який уряд, який приймає рішення з такою легкістю та розв'язує таке грубе насильство, цим самим стає на шлях свавілля й темної реакції; тоді не по праву такий уряд бере собі ім'я демократичного. Ми, члени Бахчисарайського мусульманського виконавчого комітету, протестуємо проти такої ганебної антидемократичної поведінки Кримського крайового уряду, адже вбачає-

мо у цьому намагання принизити та обурити весь кримськотатарський народ»⁵.

Обшуки та арешти (а в деяких місцевостях – навіть розстріли без суду та слідства) кримських татар викликали не лише обурення з боку населення, а й призвели до зростання руху спротиву. В кримських селах стихійно почали формуватися загони самооборони, частина членів Директорії та парламенту пішла у підпілля.

Отже, стосунки між Кримським крайовим урядом і командуванням Добровольчої армії та кримськими татарами погіршувалися з кожним місяцем. І йшлося не лише про органи влади. Недобре ставлення до кримських татар спостерігалося навіть серед пересічного населення. Так, наприклад, командир Кримського кінного полку А. Ревшин писав начальнику штабу ЗСПР І. Ромашевському про те, що «з боку російського населення Криму спостерігається недружнє ставлення до татар»⁶.

1 Цит. за кн.: Зарубин А.Г., Зарубин В.Г. Без победителей. Из истории гражданской войны в Крыму. – Симферополь, 2008. – С. 456.

* Скоріше за все, заарештованим був А.-С. Айвазов. Про це свідчить, насамперед, його особиста автобіографічна довідка, написана ним у 1924 р. для ЦВК Кримської АСРР. У ній він писав, що у 1919 р. був заарештований білими та перевезений до Алупки, де мешкав під наглядом поліції // ДААРК. – Ф.-Р.663. – Оп. 1. – Спр. 302 – Арк. 3, 4 зв.; Крымскотатарское национальное движение в 1917-1921 гг. Документы // Вопросы развития Крыма (научно-практический дискуссионно-аналитический сборник). – Вып. 3. – Симферополь, 1996. – С. 59.

2 ДААРК. – Ф.-Р. 1000. – Оп. 4. – Спр. 18. – Арк. 1.

3 «Изыскать пути к парализованию». Документы карательных органов Вооруженных сил Юга России и Крымской АССР о крымско-татарском движении (1920-1923). Публикация и комментарии А.В. Ефимова и Р.Н. Белоглазова // Москва – Крым. Историко-публицистический альманах. – М., 2002. – Вып. 4. – С. 143.

4 Крымскотатарское национальное движение в 1917-1921 гг. Документы // Вопросы развития Крыма (научно-практический дискуссионно-аналитический сборник). – Вып. 3. – Симферополь, 1996. – С. 59.

5 ДААРК. – Ф. 483. – Оп. 4. – Спр. 1341. – Арк. 17.

6 Цит. за кн.: Кручинин А.С. Крымскотатарские формирования в Добровольческой армии. История неудачных попыток. – М., 1999. – С. 5-6.

ПОДОРОЖ НА КРИМ 1920 РОКУ

СПОГАДИ

Продовження

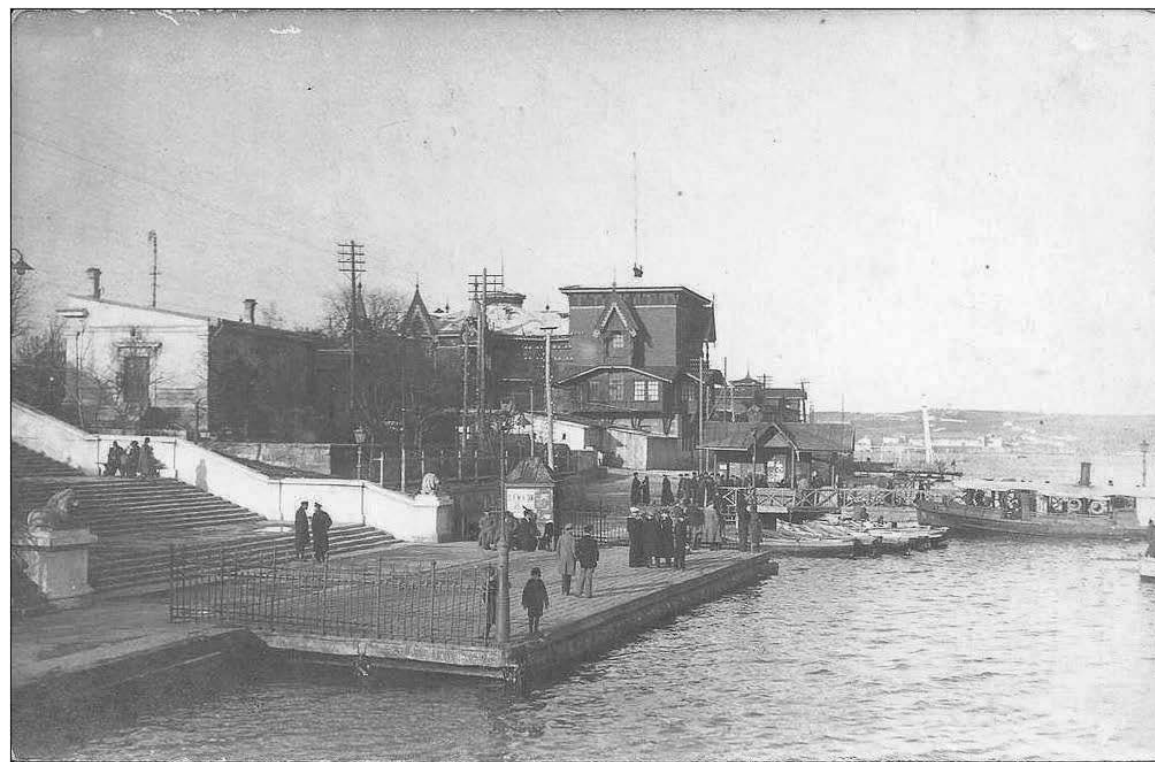
Аркадій Аверченко

Першим у Севастополі розшукав нас В'ячеслав Лашенко, якого знав я трохи з Києва. В'ячеслав жив у Криму і з початків революції провадив тут якусь національну роботу¹. З приємністю довідався, що він переховав декілька чисел першої в Петербурзі української газети «Наше життя», що її ми з п. П. Феденком видавали з перших же днів революції. Вони тут навіть видали окремими листівками дві наших (мою і Феденкову) популярних статті про федерацію та автономію.

ЛЕВКО ЧИКАЛЕНКО

Пізнніше познайомився я з Чернишем² – одним з найактивніших тут з-поміж українських громадсько-політичних діячів. Сам він був з Києва, як і чому сюди попав він, я не розпитував з делікатности, але по тому, як він ставився до УНР, видно було, що в його особі мали місце щирого і активного приятеля. Від нього я багато довідався про стан української справи тут, про кількість наших прихильників і про їхню роботу в напрямку поладження українсько-російських стосунків, кардинально попсовааних та заогнених за часів Денікіна. Через нього познайомився я з Іваном Миколайовичем Леонтовичем³ та з багатьма нашими більш і менш впливовими громадськими діячами українського походження.

Розшукали мене і декілька моїх товаришів по Київській гімназії, яких розбурхані хвилі громадянської війни прибили до цієї

www.delcampe.net

далекої країни. Розшукав мене Козачевський – за гімназійних часів російський соц-демократ, що пізніше все більше та більше відходив управо. Розшукав і Крижанівський – людина без жодних національних чи політичних симпатій, але людина, яка з усіма зналася. Розшукав мене цілком не помітний у нашому класі, здається, без жодних аспірацій поза особистою кар'єрою Коробченко, син київського кондитера, а тепер досить забезпечений тутешній дантист. Від них дізнався багато я різних відомостей про колишніх товаришів по гімназії, з якими після закінчення середньої освіти ніколи вже не зустрічався. Так само і про учителів, з яких декотрі користувались у свій час нашими учнівськими симпатіями. Моїх колишніх товаришів штовхнуло побачитись зі мною, і всі вони розпитували мене про можливість дістати український паспорт, щоб виїхати з Криму за кордон. Особливо докладно розпитував про такі можливості Козачевський, якому, зрештою, таки пощастило виїхати, бо я зустрічав його якось у Парижі, перебуваючи там в 1926-1928 рр. Так само несподіванкою були для мене візити мого давнього приятеля, ще з дитинства, Сашка Волошина, сина відомого українського громадського діяча Олександра Федоровича, що працював в Ананьївській земстві і був широко відомий як музичний етнограф, упорядник декількох збірок пісень. З ним я пізніше зустрічався інколи по різних містах України або тільки чув дещо про нього. Він вибрав собі кар'єру артиста російського театру. Був досить популярним конферансьє, декламатором.

Отож якось днів через декілька нашого перебування в Севастополі, коли життя наше ввійшло вже в колію і ми гуртом, після сніданку чи обіду, ходили на прохід до якогось невеличкого саду, підійшов до мене Сашко Волошин. Після звичайного розпитування про незначні речі запитав він мене, чи не згодився б я відвідати відомого російського письменника Аркадія Оверченка⁴, який живе тут, хворобою прив'язаний до ліжка, і який хотів би зі мною познайомитись та про деякі речі мене розпитати. Я погодився і зразу ж умовився про місце зустрічі з Сашком, щоб разом побувати в Оверченка.

Знайомство з Оверченком залишилося у мене в пам'яті й досі, як одна з інтригуючих подій. У кімнаті на ліжку лежав чоловік якоїсь чудної антропологічної будови обличчя. Привітавшись і сівши коло ліжка, я відразу ж запитав, чим саме викликано його бажання побачитись зі мною, чим саме я можу служити йому. І досі не розумію причини тієї цікавості Оверченка до української справи, яку він виявив, задаючи мені питання за питанням. Отже, я мусив оповісти йому коротко історію національного нашого руху за останні часи, десь ще з-перед революції 1905 року і до останніх днів. Коли я дійшов до подій боротьби Директорії з трьома ворогами разом, на півночі Поділля – з білими і з червоними росіянами, і з поляками, та ще й в обличчі можливого збройного конфлікту з румунами, обличчя Оверченка стало обличчям страдника, мученика і йому на очах виступили сльози...

Може, просто йому зле було в цю хвилину, може, просто хвороба в цій хвилині дала себе якось виразніше відчувати, але я чомусь це відніс на рахунок інтересу до моїх слів. А може, у нього десь у глибині його душі щось заніло, щось запекло таке, чого він раніше не відчував. Багато ж таких, як він, малоросів, стали українцями, коли їх запекло щось всередині, і коли все дотогочасне життя раптом видалося не так прожитим, як би треба було.

Цікава ще була в мене в ті дні розмова, на цей раз із більшим гуртом людей. Підійшов до мене, в тому ж таки садку, незнайомий молодий чоловік. Запитавши чи я Чикаленко, дав мені записку. Писала Галя Руденко, сестра мого товариша по Петербургу, Сергія Івановича Руденка, старшого учня Федора Кіндратовича Вовка. І от несподіване прохання – приїхати до неї увечері на склянку чаю. Пішов. У великій кімнаті застав Галя в оточенні п'яти-шести молодих хлопців, що охочі були, очевидно, подивитися на екзотичного птаха – українця. Яка ж відмінна картина до тієї, що була в кімнаті Оверченка. Тут усі, а найбільше Галя, просто кипіли від люті до всього українського, а найбільше до того, що розвій подій звів їх тут зі мною. Теж досі, тільки по-іншому, дивуюся, чому ото кликати до себе людину, до якої, може, не особливо, а духовно чуєш тільки злість?.. І от цікава розмова. Галя аж сичить, а інші всі, чи, може, тому, що мало знайомі, спокійно розпитують про мій погляд на перебіг подій за цілу революцію і на зміну політики «Командовання ВСЮР». Гурт цей був якось зв'язаний з театральним світом, але не з'ясував я собі, чи були вони пов'язані з Україною, чи просто зі всіх кінців Російської імперії звели їх тут події. Засидівся я у Галі довгенько, п'ючи чай та з нею гиркаючись.

Вже було за північ, як я порожніми вулицями вертався до сво-

го готелю. Дорогою спинив мене гурт вояків – якась охорона порядків. Звичайно, для годиться, попросили документ, бо й так добре бачили по уніформі, хто я, і, повертаючи мені їх, завважили, що у місті вже віддавна заборонено вночі ходити по вулицях. Висловивши жаль про те, що ніхто мені досі цього не сказав, добрався, нарешті, не без труду, до свого готелю.

Далі буде...
(Подається за Виданням: Чикаленко Євген. Щоденник (1918-1919). – К.: Темпора, 2011. – 424 с. – С. 389-407)
Підготував Сергій КОНАШЕВИЧ

Може, просто йому зле було в цю хвилину, може, просто хвороба в цій хвилині дала себе якось виразніше відчувати, але я чомусь це відніс на рахунок інтересу до моїх слів. А може, у нього десь у глибині його душі щось заніло, щось запекло таке, чого він раніше не відчував. Багато ж таких, як він, малоросів, стали українцями, коли їх запекло щось всередині, і коли все дотогочасне життя раптом видалося не так прожитим, як би треба було.

го готелю. Дорогою спинив мене гурт вояків – якась охорона порядків. Звичайно, для годиться, попросили документ, бо й так добре бачили по уніформі, хто я, і, повертаючи мені їх, завважили, що у місті вже віддавна заборонено вночі ходити по вулицях. Висловивши жаль про те, що ніхто мені досі цього не сказав, добрався, нарешті, не без труду, до свого готелю.

Далі буде...
(Подається за Виданням: Чикаленко Євген. Щоденник (1918-1919). – К.: Темпора, 2011. – 424 с. – С. 389-407)
Підготував Сергій КОНАШЕВИЧ

1 Директор жіночої казенної гімназії, поет В'ячеслав Лашенко у 1900 р. заснував у Севастополі українське просвітницьке товариство «Кобзар», а в 1917 р. – Українську Чорноморську громаду, котра, серед іншого, займалася українізацією складу Чорноморського флоту.

2 Іван Черниш (Чорниш) в уряді гетьмана Павла Скоропадського був заступником міністра продовольчих справ. У Криму обіймав посаду вченого секретаря Ялтинського повітового економічного управління. Був одним з лідерів групи українських діячів в оточенні Врангеля, яка виступала за примирення з УНР і встановлення тісних стосунків з її урядом, ініціював перемовини з представниками УНР. У грудні 1920 р. під час червоного терору був розстріляний більшовиками.

3 Іван Леонтович мав посаду «радника у справах України при головнокомандувачі Російської армії».

4 Аркадій Аверченко – письменник-сатирик, театральний критик, драматург. Народився у Севастополі. У 1918 р. негативно поставився до радянської влади. Повернувся до рідного міста. З липня 1919 р. працював у газеті «Юг» (згодом «Юг России»), агітуючи за допомогу Добармії. На початку грудня 1920 р. евакуювався з Севастополя до Стамбула, згодом через Софію та Белград переїхав до Праги, де помер у 1925 р.

УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛЬМ «ЧЕРКАСИ» ДАСТЬ ФОРУ ЗАХІДНИМ КІНОСТРІЧКАМ

РЕАКЦІЯ

По Києву на кожному білборді реклама цього фільму. З плакату на перехожих дивиться мудре й грізне лице капітана, а під ним, на гребені морської хвилі, – маленький човен нескорених українців. Підпис під ним – останній корабель у Криму. Патріотично й надихаюче, чи не так?

ЯРОСЛАВ КАРПЕЦЬ

Отож, узяв я квиток на кінофільм «Черкаси» і сів дивитися на море. Море фільм починається: тихим, спокійним, хвилюючим, нашим, українським. Море фільм і закінчується: уже не таким тихим, неспокійним і захопленим ворогами.

Історія тральщика «Черкаси» заслужує на всеукраїнську увагу. Саме він, цей маленький, на перший погляд, кораблик, під час загарбницької анексії Криму на початку буремного 2014 року був заблокований ворожими російськими суднами в озері Донузлав, атакований з усіх боків так званими «зеленими чоловічками». Тральщик «Черкаси» – єдиний із дев'яти українських бойових суден, який до останнього тримав оборону і до останнього не спускав державного прапора.

У фільмі розповідається про те, як із сільських гулянь двоє хлопців – Мишко (актор театру і кіно Євген Ламах) і Лев (актор театру, кіно й дубляжу Дмитро Сова) потрапляють у вир морського життя. Двоє неогесаних і невихованих селюків-хлопчаків потрапляють у військово-морський флот із своїми жорсткими законами, дідівщиною та побоями. Сільські хлопці навчаються й загартовуються, стають мужчинами у переломний для країни час: початок Майдану, втеча Віктора Януковича, наступ Росії і війна на Донбасі. Не такий уже й

Кадри з фільму

Кадри з фільму

сприятливий час для опанування військово-морської науки, погодиться.

Кінематографісти цілком реалістично відобразили внутрішню кухню юнг, кока і матросів: важка й виснажлива чистка палуб, нічні побиття через незнання матчастини, віджимання за непослух, смердюча й неякісна їжа. Хто служив у армії, той у цирку не сміється. А хто не служив, той так, із певним острахом, а моментами й відразою дивиться на армійське життя, з його червами в рисовій каші. Уявити себе в такому принизливо-рабському становищі доволі-таки складно для сучасної людини, цю внутрішню армійщину хочеться перегортати, як сторінки альбома, крутити кінострічку вперед, щоб не бачити цих знущань і тортур над людською особистістю...

Творці фільму – це знімальна група на чолі з режисером Тимуром Яценком, продюсерками

Іриною Клименко та Мартою Лотиш. У зйомках кінострічки брав участь і капітан натурального й реального тральщика «Черкаси» Юрій Федаш. До слова, у фільмі знімалися не тільки запрошені актори, а й справжні учасники тих подій: Михайло Воскобийник, Антон Толмачов і Дмитро Зайченко.

Окремо декілька слів про Юрія Федаша, який виступив під час створення фільму військовим консультантом. Сміливий, хоробрий, справжній патріот. На відміну від галасливих патріотів, патріотизм яких обмежується диваними розмовами або патяканням із екранів телевізорів. Юрій Федаш не побоявся натиску ворожих сил у 2014 році, зі славою і честю останнім залишив корабель. Наразі капітан другого рангу Юрій Федаш служить у штабі командування ВМС в Одесі, за особисту мужність і

вірність військовій присязі нагороджений відзнакою Данила Галицького.

У фільмі отой суворий і мудрий дядечко, отой, що дивиться на нас із плакатів і постерів, – це він. На екрані командира Юрія Федаша втілює уже добре відомий усім шанувальникам театру й кіно, особливо після виконання ролі у фільмі «Кіборги», актор Роман Семисал. Честі акторові додає і те, що він брав участь в АТО, себто на власній шкурі відчув війну, нюхав порох і воював проти загарбників.

Головний персонаж цього кіномистецького військового бойовика-екшену – це сам корабель, якому взагалі мало приділяють увагу, та даремно. Справжній тральщик «Черкаси» залишився окупованим у ворожих руках. Тож знімати фільм довелося на подібному за розмірами й формою буксирі Військово-Морських сил України «Корець». Хоч, як згадує командир судна, реальні «Черкаси» виглядали грізно й бойовіше, наводили паніку на ворога, були куди серйознішими за фільмову версію корабля.

Хочеться ще сказати таке. Фільм підтримало багато потужних державних інституцій: ВМС України, Генштаб ЗСУ спеціально для зйомок надали справжній бойові судна зі спеціальним військовим обладнанням, а також гелікоптери. У стрічці були задіяні сили спеціального призначення, так звані морські котики.

Саме він, цей маленький, на перший погляд, кораблик, під час загарбницької анексії Криму на початку буремного 2014 року був заблокований ворожими російськими суднами в озері Донузлав, атакований з усіх боків так званими «зеленими чоловічками». Тральщик «Черкаси» – єдиний із дев'яти українських бойових суден, який до останнього тримав оборону і до останнього не спускав державного прапора.

Фільмували навіть під час справжніх навчань Військово-Морських сил України.

Всі розуміють, наскільки важливою в умовах війни з Росією є просвітницька кампанія, архіважливим є говорити правду людям з екранів телевізорів, кінотеатрів, в Інтернет-просторі. Бо наш інформаційний простір наповнений брехнею та популізмом, дезінформацією, що сіє паніку й деформує свідомість українців. Фільми, які підкреслюють героїзм наших солдатів і морських офіцерів, мають крутитися по телебаченню, їх публічно необхідно демонструвати українцям, на противагу низькопробному й чужинському російському продукту, який заповнює мізки і призводить до деградації. Дивно в умовах війни чути з екранів телевізорів, буцімто патріотичне кіно не приносить прибутку, не є рентабельним для дистриб'юторів та кінопрокатників.

Військову драму-екшен «Черкаси» переглянули українці в різних містах. Користувачі в Інтернеті ставлять фільму високі бали, за ними слідує і високі рейтинги переглядів у кінотеатрах. Що ж, ми можемо тепер пишатися справді талановитим українським продуктом, нічим не гіршим від фільмів нашого горезвісного сусіда на подібну тему. І навіть західним кінострічкам «Черкаси» дадуть фору.

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

ХТО НАСТУПНА «ЖЕРТВА» ОКУПАНТІВ?

Руйнування пам'яток історії та культурних надбань – це не єдина проблема у сьогоденному Криму. Древа та рослини, які охороняються Червоною книгою, так само потерпають від жорстоких рук забудовників. Одна з останніх жертв – гора Клементьєва, на якій, починаючи від траси Феодосія – Коктебель до гори Коклюк, трактором винищено близько 6 кілометрів ґрунтового покриву. Усе це відбулося в межах особливо охоронюваної природної території «Повітроплавний комплекс Узун-Сирт, гора Клементьєва» 31 січня 2020 року. Які культурні чи природні пам'ятки Кримського півострова ще зазнають знищення? Хто або що стане наступною «жертвою» жорстоких забудов? І чи можна протистояти цьому варварству?

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-художня і публіцистична газета Свідцтво про державну реєстрацію КВ № 23715-13555P від 06.02.2019 р.

Засновники

Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
Громадська організація «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім»

Видавець

ТОВ «Видавничий дім «Українська культура»
Юридична адреса
Видавця:
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1

Директор

В'ячеслав ЮРЧЕНКО
Головний редактор
Андрій ШЦЕКУН
Дизайн та верстка
В'ячеслав ЮРЧЕНКО

Надруковано:

ФОП Ключук С.М.,
вул. Заводська, 37 В,
м. Чернівці, 58007.
Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову. Зміст газети поширюється на умовах ліцензії CC BY 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету

Передплатна ціна на 2020 р.:
на 6 місяців – 162,90 грн.
на рік – 325,80 грн.
У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.

Передплатний індекс

90269
Наклад 1000 прим.
Ціна договірна

